

<https://doi.org/10.31861/mediaforum.2020.8.47-61>

УДК: 327(410:4-6 ЄС)

© Олександра Гісса-Іванович¹,
© Яна Кибіч²

БРЕКЗІТ: НАСЛІДКИ І ПЕРСПЕКТИВИ (В КОНТЕКСТІ ПОБУДОВИ НОВИХ ВІДНОСИН БРИТАНІЯ - УКРАЇНА - ЄС)

У статті проаналізовані наслідки Брекзиту та їх вплив на відносини у межах трикутника Британія-Україна-ЄС. З'ясовано, що вихід Британії з Європейського Союзу став надзвичайною подією в історії ЄС та Європейського континенту в цілому. Вперше за час існування об'єднання його покидає одна з країн-членів. Звісно, така ситуація викликала значний резонанс в світовому співтоваристві, адже гостро постало питання наслідків що можуть виникнути в результаті такої події. Зрозуміло, що Брекзит спровокує не лише зміни в економічній, політичній, культурній сфері відносин між Сполученим Королівством та Європейським Союзом, але і може вплинути на відносини з третіми країнами, зокрема і Україною. В даній статті розглядаються можливі наслідки Брекзиту на подальший розвиток Великобританії, на майбутнє ЄС в контексті зростання європескптицизму серед країн-членів та на відносини Британії та Європейського Союзу з Україною, як країною, котра чітко задекларувала свою проєвропейську позицію та всіма силами прагне стати частиною ЄС.

Ключові слова: Брекзит, Україна, ЄС, Великобританія, економічні наслідки, політичні наслідки.

---

¹ Кандидат політичних наук, асистент кафедри міжнародної інформації факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. E-mail: o.gissa@chnu.edu.ua

² Аспірант кафедри міжнародної інформації факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. E-mail: yana.nanana2702@gmail.com

---

Brexit: Consequences and Prospects (in The Context of Building New Britain-Ukraine-Eu Relations)

Britain's withdrawal from the European Union is an extraordinary event in the history of the EU and the European continent as a whole. For the first time since the Union's existence, one of the member states is leaving it. Of course, this situation has caused a significant resonance in the world community, because the question of the consequences that may arise as a result of such an event has become acute. It is clear that Brexit will not only provoke changes in the economic, political and cultural spheres of the relations between the United Kingdom and the European Union, but may also affect relations with third countries, including Ukraine. This article examines the possible effects of Brexit on the further development of the United Kingdom, on the future of the EU in the context of growing Euroscepticism among member states, and on Britain's and the European Union's relations with Ukraine as a country that has clearly declared its pro-European position, and strives to become part of the EU by all means.

48

— **Keywords:** *Brexit, Ukraine, EU, Great Britain, economic consequences, political consequences.*

Актуальність теми. В 2020 році історію успіху Європейського Союзу було «заплямовано» виходом Сполученого Королівства з складу країн-членів ЄС. Так званий Брекзит поставив під сумнів поняття європейської спільності, єдності та солідарності і спричинив інтеграційну кризу, адже посилив хвилю євроскептицизму практично в усіх країнах Європейського Союзу. Все це викликає занепокоєння не лише в рамках Союзу, а як мінімум, провокує сумніви у країн, які високо оцінюють Союз та роками прагнуть стати рівноправною частиною цієї європейської спільноти, в тому числі і України. В цьому контексті вважаємо за необхідне детально дослідити наслідки які можуть бути спричинені тріщиною європейського проекту для всіх світових політичних акторів, зокрема, та майбутнього євроінтеграції загалом.

Аналіз останніх досліджень. Найголовніше в контексті цього процесу полягає у з'ясуванні різнопланових наслідків як для самого Європейського Союзу, так і для євроатлантичного вектору України. Британський євроскептицизм його історичні передумови та сучасний вплив на зовнішнішню політику Королівства та ЄС загалом глибоко аналізується європейськими та вітчизняними дослідника-

ми, серед яких варто особливо відмітити роботи, В. Крушинського (Крушинський, 2003), Я. Саєнко (Саєнко), К. Соренсен (Sørensen, 2004), Д. Сірайт (Seawright, 2008). Серед науковців, які переймаються саме проблематикою виходу Великобританії з ЄС, причинами такого рішення, передумовами проведення референдуму та впливом Брекзиту на подальші інтеграційні процеси є І. В. Співак (Співак, 2016), Є. В. Попко (Попоко, 2016), та Т. І. Неприцька (Неприцька, 2016).

Мета даної наукової розвідки полягає в дослідженні наслідків Брекзиту на подальший розвиток Великобританії, майбутнє Європейського Союзу, можливий вплив Брекзиту на Україну та розвиток тристоронніх відносин Британія-Україна-ЄС.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на багаторічне суперечливе ставлення британців до ЄС, можна констатувати, що результати референдуму щодо Брекзиту стали несподіванкою не лише для самих британців а і для всього світу. Постало питання наслідків що можуть виникнути в результаті такого рішення. Адже, Британія – це 66-мільйонна країна, п'ята-шоста економіка світу, постійний член Ради безпеки ООН, одна з провідних країн НАТО і ядерна держава. Згідно з Лісабонською угодою, британські парламентарі займали близько 10% місць в Європейському парламенті. Саме тому, після виходу Великобританії з Європейського Союзу, почалися зміни в економічному та політичному житті ЄС. Так, наприклад, на сайті Європейського Парламенту опубліковано повідомлення про зміни в структурі Парламенту, зі складу якого вийшли британські представники: «Як країна, яка не є членом ЄС, Великобританія більше не буде представлена на рівні ЄС, тому Європарламент буде складатися з 705 членів замість 751. З 73 місць, які в Європейському парламенті займали депутати від Великобританії, 27 будуть розподілені між країнами-членами, залишкові 46 місць будуть зарезервовані для майбутнього розширення ЄС» (Parliament's composition).

Загалом же втрата британських голосів може мати чималий вплив на те, які рішення тепер будуть підтримувати в Євросоюзі. Особливо це стосується Ради ЄС, де рішення приймає кваліфікована більшість, однак заблокувати будь-яке з них можуть чотири члени Ради, які представляють щонайменше 35% населення ЄС.

«Вихід Великої Британії, великої ліберальної північної країни, змінить баланс сил у Європейському Союзі, – спрогнозував Європейський Центр Карнегі. – Її союзники, перш за все країни Північної

Європи та Нідерланди, без Великої Британії втратять близько 12% впливу своїх голосів у Брюсселі, а південні держави отримають більш значущу роль» (Gruyter, 2018).

Враховуючи такий перерозподіл місць в ЄС, можна сказати, що не дивлячись на Брекзїт, як керівництво ЄС, так і уряд Великобританії досить оптимістично налаштовані стосовно майбутнього Європейського Союзу. Так, наприклад, через пів року після референдуму про вихід Британії з ЄС Тереза Мей виступила з промовою, в якій, вона надала детальну інформацію про майбутнє відносин Великобританії з ЄС та рештою світу. У цій промові прем'єр-міністр сказала: «Трохи більше 6 місяців тому британський народ проголосував за зміни. Вони проголосували за більш світле майбутнє нашої країни. Вони проголосували за вихід з Європейського Союзу та охоплення всього світу. [...] Це означає більше, ніж переговори про наші нові відносини з ЄС. Це означає скористатися нагодою цього великого моменту національних змін, щоб відступити назад і запитати себе, якою країною ми хочемо бути», підсумувавши, що Великобританія повинна стати «глобальною Британією» (Thibaud Н.).

50

В той же час, лідери європейських інститутів – президент ЄП Девід Сассолі, президент Європейської ради Шарль Мішель і президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляйен, під час спільного звернення до європейців заявили: «Сьогодні особливий день для Європейського Союзу, коли у нас змішані почуття. Це ніколи не буває моментом щастя, коли хтось залишає родину. Але ми відкриваємо нову главу і вкладаємо всю нашу енергію і рішучість для побудови більш сильного і амбітного Європейського Союзу ... У наступні місяці ми – Парламент, Єврокомісія, Європейський рада – будемо працювати тісно разом, щоб продемонструвати переваги унікального в історії європейського проекту. Це потужний, дуже оптимістичний проект, дуже позитивний проект для всіх громадян Європи», – зазначив Шарль Мішель.

У свою чергу, президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляйен помітила, що виклики, які виникають перед Європою, і можливості, якими вона може скористатися, не змінилися внаслідок Брекзїт. Європа буде продовжувати розвиток потужного партнерства в усьому світі. Частиною цих зусиль, за її словами, буде прагнення ЄС мати кращі відносини з Великобританією (После Брекзїт).

Отже, загалом, офіційний Брюссель сподівається, що вихід Сполученого Королівства тільки зміцнить Євросоюз і прискорить інтеграційні процеси у ЄС, у тому числі й політичні. Однак, існує і протилежна думка. Адже, у період членства Британії у Євросоюзі склався певний баланс сил серед найбільш економічно значущих членів – Німеччини, Англії і Франції. Членство Сполученого Королівства вносило рівновагу до панівного становища Берліну та Парижу в керівництві ЄС, а після Брекзїт може виникнути загроза встановлення франко-німецької гегемонії в Союзі, що, в свою чергу, спричинить ще більший ріст євроскептицизму серед країн-членів (Соколов, 2020).

В той же час, вихід Великої Британії з ЄС може стати і каталізатором для зміцнення інтеграції всередині ЄС, збільшення повноважень наднаціональних органів та активізації співробітництва країн-членів у галузі безпеки. В період членства Лондон позиціонувався як самодостатній центр сили, зі своїм баченням євроінтеграції, яке відрізнялося від ініціатив Берліна чи Парижа. Британська влада завжди намагалась зберегти суверенітет в різних галузях, починаючи від Шенгенської угоди і закінчуючи єдиною валютою Євро і акцентувати найбільшу увагу на розвитку трансатлантичних відносин зі США, наголошуючи на тому, що саме НАТО є гарантом безпеки Європи. Окрім того, після Брекзїту євроскептики втратили свою найбільшу підтримку в ЄС, по суті, залишившись при владі тільки в країнах Центрально-Східної Європи, і їхню політичну вагу, досить важко порівняти з потенціалом Німеччини і Франції. А отже прихильники єдиної Європи тепер практично не мають рівних конкурентів у ідеї перетворення ЄС на глобальний, незалежний від США центр сили [Кухалейшвили, 2020].

Стосовно економічних наслідків виходу Британії із ЄС зауважимо, що для ЄС негативний вплив буде обумовлюватися, в першу чергу, діями таких факторів як:

- Загальне зменшення обсягів економіки ЄС та її значення для світової економіки внаслідок скорочення частки ЄС в загальному населенні світу (з 7 до 6,1 %), у світовому ВВП (з 23,8 до 20 %) та в експорті (з 33,9 до 30,3 %).

- перетворення з внутрішнього британського ринку на закордонний, на який припадає від 16 до 21 % продажу («експорту») товарів та послуг інших країн ЄС (що навіть більше, аніж їхній експорт до США);

- втрати Лондонського Сіті як провідного фінансового центру не тільки Європи, але й світу, що обмежить можливості здійснення ефективної фінансової та інвестиційної політики;

- посилення міграційної кризи внаслідок відмови Британії від прийняття незаконних мігрантів з інших країн ЄС;

- створення небезпечного прецеденту виходу з ЄС (який принципово відрізнятиметься від прикладу Гренландії, яка залишилась в статусі «заморської території ЄС» завдяки своєму політичному союзу з Данією), що створюватиме ситуацію невпевненості та нестабільності в економіці Союзу (Шаров, 2019).

Крім того, існує загроза, пов'язана з міграційними процесами. Так, за даними британського уряду, станом на 1 січня 2020 року у Великій Британії працювали й постійно проживали 3,5 млн. громадян країн Європейського Союзу. Доля яких тепер не визначена, адже у Великій Британії проводиться досить активна кампанія щодо створення негативного іміджу європейських «заробітчани».

52

Не менш важливими є наслідки і для самого Сполученого Королівства. З 2020 року на картах ЄС Британію почали позначати сірим або бежевим кольором – так у Євросоюзі маркують «треті країни». А британські прапори в усіх установах ЄС зникли (Rankin, 2020). Ці символічні жести є першим етапом негайних наслідків Брекзиту для Лондона.

Навесні 2019 року Інститут світової економіки Петерсона (Вашингтон, США) представив доповідь «Брекзит: втрачають всі, але Британія втрачає більше за інших» (Latorre, 2019), де було проаналізовано 12 різних моделей подальшого розвитку подій в контексті Брекзиту. Згідно з цим дослідженням, втрати Великої Британії будуть варіюватися від -1,2 до -4,5% її ВВП. При цьому, на їхню думку, Євросоюзу (на відміну від Британії) вдасться компенсувати більшу частину втрат в експорті та імпорті з Великої Британії – через збільшення обсягів торгівлі всередині ЄС і торгівлі з третіми країнами.

Наголошується, що Британії довелося змінити два уряди, щоб досягти виходу з ЄС, але найскладніша частина переговорів про Брекзит – укладання торговельних угод з ЄС, США і багатьма іншими країнами. Подальше майбутнє британських товарів, як і європейського експорту до Сполученого Королівства, залежатиме від того, чи вдасться Лондону і Брюсселю домовитися про безмитну торгівлю. За оцінками Bloomberg, якщо такі переговори проваляться і Брита-

нія запровадить мита на товари з ЄС, вони сумарно можуть досягати 5 млрд євро щорічно (The EU Risks).

Уряд Джонсона зробив все можливе щоб максимально пом'якшити негативні наслідки для британського бізнесу після втрати доступу на загальний ринок і підписав угоди про зону вільної торгівлі з 50 країнами світу та інтеграційними блоками. Розрахунок було зроблено на те, щоби частково скоротити залежність від європейського ринку і перенаправити постачання в колишні колонії.

Важливою проблемою для Британії стало питання єдності. Після Брекзиту активізувалися сепаратисти Північної Ірландії і Шотландії. Більшість жителів цих регіонів не підтримали ідею виходу Великої Британії з ЄС на референдумі 2016 р.

Проблема Північної Ірландії, поряд з фінансовими питаннями стала, однією з найважчих в переговорах Великобританії з іншими країнами ЄС про умови виходу Сполученого Королівства з Європейського Союзу. Як Євросоюз, так і Ірландія та Великобританія виступають проти відновлення кордону між Північною Ірландією і Ірландської республікою, що закріплено положеннями договору, а також відображено в попередньому підсумковому меморандумі першої фази переговорів по Брекзиту, що завершилася в грудні 2017 р. У лютому 2018 р. головний представник ЄС на переговорах Мішель Барньє оприлюднив проект майбутнього тристороннього міжурядової угоди, що пропонує створення між Ірландією і Північною Ірландією зони спільного регулювання для продовження успішного функціонування єдиного ринку і митного союзу ЄС на острові Ірландія (Brief from Brussels).

Тим часом, владою Ірландії відзначається значне зростання подачі заяв від підданих Великобританії і Північної Ірландії на ірландське громадянство (громадянство країни-члена ЄС), пов'язане з майбутнім виходом Великобританії з ЄС: близько 100 тисяч – за весь 2016 рік і близько 59 тисяч - в першому кварталі 2017 р. Але вже в 2018 р. це число значно зросло, і до кінця року ірландські влада відзвітувала про видачу більше 183 тис. Нових ірландських паспортів тільки за заявами, що надійшли з території Великобританії (включаючи заяви з Північної Ірландії) (Record-breaking year).

Загалом, зрозуміло, що після Брекзиту відбудеться трансформація геополітичної ролі Британії на сучасній політичній карті світу. Вихід з ЄС закриває для Британії можливість відігравати роль посередника

у відносинах між Сполученими Штатами Америки та Європейським Союзом, що їй вдавалося успішно робити протягом членства. Втім, цілком можливо, що це дасть шанс Британії позиціонувати себе як глобальну торговельну державу без обмежень з боку ЄС.

Однак, наслідки Брекзїт виходять далеко за межі союзу. В сусідніх країнах ЄС, які довгий час знаходились під впливом Росії і втягнуті у військові конфлікти за її участю, таких як Грузія, Молдова та Україна, питання виходу Британії з ЄС було в центрі публічних обговорень з самого початку кампанії щодо референдуму. Так, для України, де і досі триває військовий конфлікт з Росією, підтримка Великобританії є надзвичайно важливою.

Європейський проєкт для більшості українців означає еталон до якого слід прагнути, стати частиною високої якості життя, управління та цінностей. Тому, Брекзїт став для українців своєрідним викликом політичним інституціям ЄС і джерелом невизначеності та нестабільності в рамках союзу європейських держав.

54

При цьому, важливо розуміти, що з виходом із ЄС вплив Лондона на політику Брюсселя хоча й ослабне, але повністю не зникне. Важливо й те, що будь-яке послаблення Євросоюзу та НАТО є, безумовно, вигідним і зручним для РФ, оскільки це підвищує ймовірність скасування або ослаблення антиросійських санкцій. Однак у цьому випадку вихід Сполученого Королівства, послаблюючи ЄС, одночасно зміцнює НАТО. Можна припустити, що в цій ситуації Велика Британія ще більшою мірою розвиватиме свої зв'язки із США, як торговельні – аж до можливого укладення угоди про зону вільної торгівлі, так і військові – по лінії НАТО. Саме тому, українські ЗМІ постійно висвітлюють тему Брекзїт як загрозу Україні та українській незалежності. Занепокоєння щодо Брекзїт можна пояснити декількома основними аргументами.

По-перше, вихід Британії з ЄС може означати, що доля України може більше не бути в центрі уваги Британії, тим більше, що Москва відіграє важливу роль фінансовому та юридичному секторі Великобританії. Не маючи кордонів з Україною, Великобританія після Брекзїт може розглядати Україну як таку, що має дотичне відношення до британської політики та зайняти більш м'яку позицію щодо питання анексії Криму, військового вторгнення на Схід України та економічних санкцій проти Росії.

По-друге, Брекзїт означатиме менший санкційний тиск проти Росії всередині ЄС. Так як в деяких країнах невизначені погляди на санкції та досить сильно лобіюються російські інтереси, Брекзїт ускладнить утримання діючих санкції – єдиного інструменту, що застосовувався до цього часу у відповідь на російську агресію в Україні (Bilous, 2017).

Велика Британія була серед тих європейських країн, які мали чітку й активну позицію щодо анексії Криму Росією та конфлікту на Донбасі, а також щодо запровадження й подовження санкцій ЄС проти Росії. Крім того, ця країна допомагає Україні – особливо у військовій сфері, а також в питанні модернізації української армії за стандартами НАТО.

Відповідно, Брекзїт може вплинути не стільки на двосторонні відносини України з Великою Британією, скільки на відносини Києва з ЄС, а також з Росією. При цьому Лондон на найвищому рівні запевняє, що не звужуватиме своєї підтримки й допомоги Києву. Хоча й виходить із ЄС, але залишається у Європі (Зануда, 2020).

В цьому контексті, політолог В. Фесенко вважає, що «з огляду на те, що британці виходять з керівних органів ЄС, враховуючи їхню підтримку України в попередні роки, ми, звичайно, трохи втратимо. У тому ж Європарламенті. Але не сказав би, що ця втрата буде критичною – може, трохи менше нас стануть підтримувати. Не варто особливо хвилюватися з цього приводу. Так чи інакше, нам потрібно активно працювати і з різними країнами, і з різними групами, розширюючи кількість союзників у європейських інститутах влади» (Рябошапка, 2020).

Наступний аргумент стосується загрози торговим відносинам між Великобританією та Україною. Британія хоча й не належить до найбільших торговельних партнерів України, але обсяги торгівлі товарами та послугами є істотними й постійно зростають. Великобританія, як 11-й найбільший торговий партнер України, відіграє значну роль в експорті країни.

Вихід Британії з ЄС автоматично означав би її вихід з угоди про Асоціацію України з ЄС. У цьому випадку торгівля між Україною і Британією регулювалася б загальними правилами Світової організації торгівлі (СОТ), повернулися б повні ставки ввізних мит. Але за три місяці до Брекзїт Великобританія і Україна підписали історичний документ – угода про політичну співпрацю, вільну торгівлю і

стратегічне партнерство між Україною і Британією. Сторони взяли за основу Угоду про асоціацію між ЄС і Україною 2014 року, трохи підкоригувавши квоти (UK and Ukraine). Так, починаючи з 2023 року 100% промислової і сільськогосподарської продукції України не буде обкладатися митом. Угодою як і раніше передбачені тарифні квоти на ряд товарів.

«Майже 98% всіх українських товарів матимуть вільний доступ на ринок Великобританії ... Таке збільшення (квот) в рази більше, ніж частка Великобританії в нашій торгівлі з ЄС», – відзначав на своїй сторінці в Facebook заступник міністра розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства, торговий представник України Тарас Качка (Володимир Зеленський).

56

Окрім того, Брекзїт розглядається як ознака дезінтеграційних настроїв всередині Європи. Українцям, які історично прагнули стати частиною європейської єдності, ідея можливого розпаду Європи посилює непевність щодо майбутнього та сумніви в правильності вибраного вектору руху. Зміна розкладу сил у Раді ЄС позначиться на можливій перспективі подальшої інтеграції України у Євросоюз. Велика Британія завжди підтримувала розширення Євросоюзу. З її виходом може змінитися баланс на користь країн, які поки що не підтримують надання Україні чіткої перспективи членства у ЄС. Ідеться, наприклад, про Францію та Німеччину.

Висновки. Таким чином, наслідки, здавалося б, віддаленого для України Брекзїту можуть стати відчутними вже найближчим часом. Це проявиться, насамперед, у зміні умов торговельно-економічних відносин між Україною та Великою Британією, зменшенні фінансових можливостей ЄС щодо реалізації найбільших фінансових програм як у самому ЄС, так і за його межами. Наслідком може стати також погіршення умов працевлаштування громадян України в країнах ЄС.

Загалом, питання Брекзїту можна вважати, з одного боку, кризовим явищем в Європейському Союзі та проблемною стороною відносин Великобританія-ЄС, а з іншого боку – вікном можливостей як для учасників Брекзїту, так і для третіх країн. Адже, за розірванням старих політичних, економічних та культурних угод послідували нові, можливо, навіть, більш ефективні договори в торговельно-економічній, політичній та культурній сферах. А звільнені в Європейському Парламенті місця частково зарезервовані для майбутніх кра-

ін-членів ЄС, а значить шлях до Європейського Союзу, до якого так прагне Україна залишається відкритим.

Джерела та література:

1. Bilous A. 2017. Brexit: The View from Ukraine. URL: <https://www.e-ir.info/2017/06/16/Brexit-the-view-from-ukraine/> (Доступ: Жовтень 2020)
2. Brief from Brussels: EU publishes draft divorce treaty. 2018. URL: <https://www.euronews.com/2018/02/28/brexit-eu-publishes-draft-divorce-treaty> (Access: Жовтень 2020)
3. Gruyter C. 2018. There is Life for the EU after Brexit. Carnegie Europe. URL: <https://carnegieeurope.eu/2018/03/23/there-is-life-for-eu-after-Brexit-pub-75876> (Доступ: Ухелтым 2020)
4. Latorre, María C. and Olekseyuk, Zoryana and Yonezawa, Hidemichi and Robinson, Sherman. 2019. Brexit: Everyone Loses, but Britain Loses the Most. Peterson Institute for International Economics Working Paper No. 19-5, 21 p.
5. Parliament's composition after Brexit. 2020. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20200129BKG71304/the-new-european-parliament-after-Brexit/0/parliament-s-composition-after-Brexit> (Доступ: Листопад 2020)
6. Rankin J. 2020. Brexit: EU sombre as UK prepares to end 47 years of membership URL: <https://www.theguardian.com/politics/2020/jan/27/Brexit-eu-sombre-as-uk-prepares-to-end-47-years-of-membership> (Доступ: Жовтень 2020)
7. Record-breaking year for Irish passports as 822,000 issued. URL: <https://www.irishtimes.com/news/ireland/irish-news/record-breaking-year-for-irish-passports-as-822-000-issued-1.3745030> (Доступ: Жовтень 2020)
8. Seawright D., Baker D., Gamble A., Randall N. 2008. Euroscepticism in the British Party System: a Source of Fascination, Perplexity, and Sometimes Frustration // *Opposing Europe? The Comparative party Politics of Euroscepticism*. Oxford University Press, P. 93 – 117.
9. Sørensen C. 2004. Danish and British Popular Euroscepticism Compared: A Sceptical Assessment of the Concept. – Copenhagen: Vesterkopi, 37 p.

10. The EU Risks Tariffs on €47 Billion Without a Brexit Trade Deal. URL: <https://www.bloomberg.com/graphics/2020-no-deal-Brexit-trade-tariffs-european-union/> (Доступ: Жовтень 2020)

11. Thibaud Harrois, «Towards 'Global Britain'? Theresa May and the UK's Role in the World after Brexit», *Observatoire de la société britannique*, 21. P. 51-73.

12. UK and Ukraine sign historic post-Brexit free trade deal. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/uk-and-ukraine-sign-historic-post-Brexit-free-trade-deal/> (Доступ: Листопад 2020)

13. Володимир Зеленський підписав угоду про політичне співробітництво. 2020. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=2789254584733930&id=100009482460255 (Доступ: Листопад 2020)

14. Зануда А. 2020. Брекзит: що змінить вихід Британії з ЄС для України. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51279456> (Доступ: Листопад 2020)

58
— 15. Крушинський В. 2003. Британська Європа чи європейська Британія. Київ. 214 с.

16. Кухалейшвили Г. 2020. Велика Британія виходить із ЄС: Що чекає Лондон, Брюссель і Київ після Брекзиту. URL: <https://ua.112.ua/statji/velykobrytaniia-vykhodyt-z-yes-shcho-chekaie-na-london-briussel-i-kyiv-pislia-brekzit-523916.html> (Доступ: Листопад 2020)

17. Неприцька Т.І. 2015-2016. Вплив виходу Великої Британії з ЄС на інтеграційні процеси в Європі. Збірник наукових праць професорсько-викладацького складу ДонНУ імені Василя Стуса. С. 35-37.

18. Попко В.Є. 2016. Юридичний зміст «Брекзит» та його перспективи для України. *Міжнародне право*. № 5. С. 201-204.

19. После Брекзит лидеры ЕС сделали заявление. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-world/2867006-es-posle-Brexit-lidery-evrosouza-sdelali-zaavlenie.html> (Доступ: Листопад 2020)

20. Рябошапка В. 2020. Неприятности и возможности: политолог о том, как Brexit отразится на Украине. URL: <https://www.segodnya.ua/ukraine/nepriyatnosti-i-vozmozhnosti-politolog-o-tom-kak-Brexit-otrazitsya-na-ukraine-1396034.html> (Доступ: Листопад 2020)

21. Саенко Я. Проклятие референдумов: чем грозит Украине выход Британии из ЕС? URL: <http://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2016/05/10/7048970/> (Доступ: Листопад 2020)

22. Соколов Б. 2020. Брекзит для Евросоюза: укрепление или

ослабление? URL: <https://day.kyiv.ua/ru/blog/politika/brekzit-dlya-evrosoyuza-ukreplenie-ili-oslablenie> (Доступ: Листопад 2020)

23. Співак І. 2016. Брекзіт: поточна ситуація та очікування. Міжнародні економічні відносини і світове господарство. № 9. С. 141–145.

24. Шаров. О. 2019. Brexit: «плюси» та «мінуси» для глобальної геоekonomіки, URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-10/tezi_sharov-o.m.pdf (Доступ: Листопад 2020)

References:

1. Bilous A. 2017. Brexit: The View from Ukraine. URL: <https://www.e-ir.info/2017/06/16/Brexit-the-view-from-ukraine/> (Dostup: Zhovten' 2020)

2. Brief from Brussels: EU publishes draft divorce treaty. 2018. URL: <https://www.euronews.com/2018/02/28/brexit-eu-publishes-draft-divorce-treaty> (Access: Zhovten' 2020)

3. Gruyter C. 2018. There is Life for the EU after Brexit. Carnegie Europe. URL: <https://carnegieeurope.eu/2018/03/23/there-is-life-for-eu-after-Brexit-pub-75876> (Dostup: Uhelytm 2020)

4. Latorre, María C. and Olekseyuk, Zoryana and Yonezawa, Hidemichi and Robinson, Sherman. 2019. Brexit: Everyone Loses, but Britain Loses the Most. Peterson Institute for International Economics Working Paper No. 19-5, 21 p.

5. Parliament's composition after Brexit. 2020. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20200129BKG71304/the-new-european-parliament-after-Brexit/0/parliament-s-composition-after-Brexit> (Dostup: Lystopad 2020)

6. Rankin J. 2020. Brexit: EU sombre as UK prepares to end 47 years of membership URL: <https://www.theguardian.com/politics/2020/jan/27/Brexit-eu-sombre-as-uk-prepares-to-end-47-years-of-membership> (Dostup: Zhovten' 2020)

7. Record-breaking year for Irish passports as 822,000 issued. URL: <https://www.irishtimes.com/news/ireland/irish-news/record-breaking-year-for-irish-passports-as-822-000-issued-1.3745030> (Dostup: Zhovten' 2020)

8. Seawright D., Baker D., Gamble A., Randall N. 2008. Euroscepticism in the British Party System: a Source of Fascination, Perplexity, and Sometimes Frustration // *Opposing Europe? The Comparative party Politics of Euroscepticism*. Oxford University Press, P. 93 – 117.

9. Sørensen S. 2004. Danish and British Popular Euroscepticism Compared: A Sceptical Assessment of the Concept. – Copenhagen: Vesterkopi, 37 r.

10. The EU Risks Tariffs on €47 Billion Without a Brexit Trade Deal. URL: <https://www.bloomberg.com/graphics/2020-no-deal-Brexit-trade-tariffs-european-union/> (Dostup: Zhovten' 2020)

11. Thibaud Harrois, «Towards 'Global Britain'? Theresa May and the UK's Role in the World after Brexit», *Observatoire de la société britannique*, 21. P. 51-73.

12. UK and Ukraine sign historic post-Brexit free trade deal. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/uk-and-ukraine-sign-historic-post-Brexit-free-trade-deal/> (Dostup: Lystopad 2020)

13. Volodymyr Zelens'kyj pidpysav ugodu pro politychne spivrobotnytvo. 2020. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=2789254584733930&id=100009482460255 (Dostup: Lystopad 2020)

60 — 14. Zanutda A. 2020. Brekzyt: shho zminyť vyhid Brytaniï z JeS dlja Ukraïny. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51279456> (Dostup: Lystopad 2020)

15. Krushyns'kyj V. 2003. Brytans'ka Jevropa chy jevrolejs'ka Brytaniya. Kyïv. 214 s.

16. Kuhalejshvyly G. 2020. Velyka Brytaniya vyhodyť iz JeS: Shho chekaje London, Brjussel' i Kyïv pislja Brekzitu. URL: <https://ua.112.ua/statji/velykobrytaniia-vykhodyt-z-yes-shcho-chekaie-na-london-briussel-i-kyiv-pislja-brekzit-523916.html> (Dostup: Lystopad 2020)

17. Nepryc'ka T.I. 2015-2016. Vplyv vyhodu Velykoi' Brytaniï z JeS na integracijni procesy v Jevropi. Zbirnyk naukovyh prac' profesors'ko-vykladac'kogo skladu DonNU imeni Vasylja Stusa. S. 35–37.

18. Popko V. Je. 2016. Jurydychnyj zmist «Brekzit» ta jogo perspektyvy dlja Ukraïny. *Mizhnarodne pravo*. № 5. S. 201–204.

19. Posle Brekzyt lydergy ES sdelayi zajavlenye. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-world/2867006-es-posle-Brexit-lidery-evrosouzasdelali-zaavlenie.html> (Dostup: Lystopad 2020)

20. Rjaboshapka V. 2020. Nepryjatnosti y vozmozhnosti: polytolog o tom, kak Brexit otrazytsya na Ukraïne. URL: <https://www.segodnya.ua/ukraine/nepriyatnosti-i-vozmozhnosti-politolog-o-tom-kak-Brexit-otrazitsya-na-ukraine-1396034.html> (Dostup: Lystopad 2020)

21. Saenko Ja. Prokljatye referendumov: chem grozyt Ukrainy vyhod Brytanyy yz ES? URL: <http://www.euointegration.com.ua/rus/articles/2016/05/10/7048970/> (Dostup: Lystopad 2020)

22. Sokolov B. 2020. Brekzyt dlja Evrosojuza: ukrepljenje yly oslablenye? URL: <https://day.kyiv.ua/ru/blog/politika/brekzit-dlya-evrosoyuza-ukrepljenje-ili-oslablenie> (Dostup: Lystopad 2020)

23. Spivak I. 2016. Brekzit: potocna sytuacija ta ochikuvannja. Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny i svitove gospodarstvo. № 9. S. 141–145.

24. Sharov. O. 2019. Brexit: «pljusy» ta «minusy» dlja global'noi' geoeconomiky, URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-10/tezi_sharov-o.m.pdf (Dostup: Lystopad 2020)